

Olot a l'edat mitjana

Xavier PUIGVERT i GURT.

L'època medieval.

Col·lecció Quaderns d'Història d'Olot.

Ajuntament d'Olot i Diputació de Girona, 1996.

El tercer número de la col·lecció de Quaderns d'Història d'Olot, dedicat a l'època medieval, de Xavier Puigvert i Gurt, és una importantíssima aportació a la història medieval de les comarques gironines. Paradoxalment, el llibre es refereix a una ciutat on el pasat medieval és ben poc evident, on «el patrimoni arquitectònic, escultòric i pictòric medieval» destaca per la seva migradesa. Quina diferència, doncs, en relació a poblacions properes com Santa Pau o Besalú, on l'evocació medieval embolcalla el visitant, tot i els inevitables detalls kitsch. I tanmateix, Olot deu als segles medievals ni més ni menys que la fundació de la vila i la seva primera embranzida com a centre d'atracció comarcal.

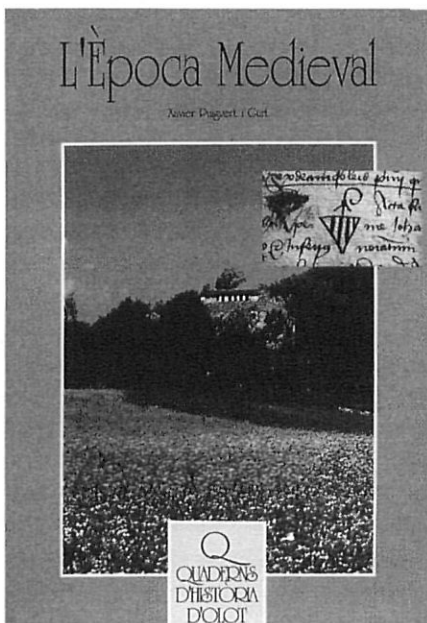
Tot i presentar-se com una obra de divulgació, pel seu volum i una redacció àgil sense notes a peu de plana, aquest llibre no seria el que és sense un treball de recerca ingent amb moltíssimes hores esmerçades als arxius. Dit d'una altra manera, la síntesi d'història medieval olotina que aquí se'ns proposa no és una recopilació de treballs ja editats prèviament, sinó una sorprenent aportació de materials nous i idees fresques per part de l'autor. Les dificultats de la seva tasca no s'amaguen a ningú. En el període que va dels segles IX al XIII és patent la manca de fonts escrites, en particular perquè s'ha perdut la major part de l'arxiu de Santa Maria de Ripoll, senyoria de la qual depenia Olot. Els treballs de Joan Pagès sobre les Preses abans del segle XIII, per exemple, comptaven amb un millor suport inicial gràcies a la riquesa dels fons procedents de Sant Benet de Bages conservats al monestir de Montserrat. A més a més, Olot no

era una vila reial, i això significa que les notícies relatives a la ciutat en els rics arxius de la Corona d'Aragó tampoc poden ser molt abundants. Pel que fa al període que va dels segles XIII al XV, el balanç és una mica més optimista –vegeu, entre d'altres, el *Llibre de Privilegis* editat recentment pel mateix autor i Antoni Mayans (Fundació Noguera, Barcelona, 1995)–, però també hi ha importants llacunes, com la que es deriva de l'estat molt fragmentari dels registres dels notaris d'Olot. Amb tot, és un mèrit de Xavier Puigvert haver estat capaç de reconstruir alguns documents perduts amb cites recollides en papers posteriors, com la fonamental carta de poblament de 1206 o el conveni entre l'abat de Ripoll i el vescomte de Bas, anterior a 1218.

Les recerques de Xavier Puigvert es tradueixen en una història rica en dades i variada en els aspectes nous que s'hi tracten. De tots ells em sembla oportú destacar-ne dos que tenen un interès

que supera de llarg l'àmbit local. En primer lloc em referiré al paper de l'entorn rural en els orígens de la vila, vers 1200, i en segon terme, als elements que acompanyen la configuració del municipi medieval.

A.- En el llibre se sosté amb arguments prou convincents que Olot va néixer com a vila estructurada pels volts de l'any 1200, fruit d'un impuls senyorial que es concretà en una carta de poblament concedida l'any 1206 per l'abat de Ripoll. Si aquest document ha desaparegut és potser perquè els seus termes devien semblar desfavorables als olotins del segle XIV, els quals maldaven per sostreure's de la senyoria abacial, que hi devia quedar clarament especificada. El fragment de la carta de poblament transcrit a la pàgina 26 autoritza a donar i vendre cases i altres béns dins la vila d'Olot només aquells que fossin homes o dones propis de Santa Maria de Ripoll. L'article es relaciona potser amb una rebaixa o exempció del lluïisme o d'altres drets similars que es cobraven en les transaccions de béns immobles, i que durant el segle XII s'havien convertit en una de les principals fonts d'ingressos senyorials en els nuclis urbans arreu de Catalunya. Precisament pels volts del 1200 semblen haver-se suscitat importants conflictes relatius als drets senyorials sobre les transaccions (lluïsmes) en ciutats com Vic i Sant Celoni. A Barcelona, el conflicte sobre la taxa dels lluïsmes arribà al seu punt àlgid un segle més tard amb la intervenció del monarca. També és lògic pensar que estigués en l'interès de l'abat de Ripoll evitar que les cases i horts d'Olot caiguessin en mans de persones que no eren homes propis seus. A Girona, per exemple, no és rar trobar provisions semblants en els establiments de cases fets pel bisbe que

impedeixen explícitament transferir-les a jueus o nobles o altres categories socials que podien escapar més fàcilment del domini episcopal.

El conveni establert entre l'abat de Ripoll i el vescomte de Bas abans de 1218 complementa les dades relatives als primers pobladors de la vila d'Olot. En efecte, s'hi recull el compromís d'impedir que s'establís a Olot cap persona del vescomtat de Bas sense llicència del vescomte (pàg. 32). És possible interpretar aquesta llicència com el pagament d'una remença? El pagament d'una remença per poder abandonar el mas era un costum força estès en aquesta regió, i tal com ha demostrat Paul Freedman va esdevenir habitual vers la fi del segle XII. En contra del que se sol creure, la condició remença no servia de fre per a la mobilitat pagesa, sinó que més aviat era un mecanisme per treure'n profit. I si Jaume Vicens Vives havia emfasitzat les grans migracions cap a la Catalunya Nova en els orígens de la condició remença, avui sabem que també eren importants les migracions més modestes, com les que devia impulsar la fundació d'Olot. Els noms de dinou pobladors del 1221 indiquen que els habitants provenien sobretot dels masos dels voltants. El conveni de l'abat de Ripoll amb el vescomte de Bas implica doncs una col·laboració lleial entre senyors semblant a la que els nobles exigiren del rei en la cèlebre constitució «En les terres e llochs», del 1283, i no pretén tant frenar

les migracions com regular-les. És en aquest sentit que la carta de poblament del 1206 i l'acord de 1228 són coincidents: si d'una banda l'abat es comprometia a no acollir a Olot pagesos del vescomte de Bas que no se n'haguessin deslliurat degudament, de l'altra impedia vendre cases a aquells que no s'haguessin convertit en els «seus» homes.

B.- El segon aspecte que val la pena remarcar és el desenvolupament de la universitat i el municipi. En aquest sentit el llibre té un interès especial, perquè les monografies sobre ciutats medievals han escollit sempre l'exemple de viles reials i aquí ens trobem davant un cas prou rellevant d'una vila dins una senyoria eclesiàstica. Sorprenentment, però, la seva evolució presenta notables paral·lelismes amb la de les viles reials.

Les primeres notícies d'una universitat són tardanes, no anteriors al segle XIV, i van lligades a la recaptació i gestió de recursos fiscals. Es tenen notícies de l'actuació de la universitat olotina en la construcció d'un pont en el Fluvià el 1352 o en la reparació dels murs de la ciutat una mica més tard. Algunes característiques de la fiscalitat municipal presenten també fortes similituds amb altres casos estudiats. Per exemple, el pes decisiu que assoleix l'endeutament a través de la venda de censals i violaris, documentats a Olot a partir del 1373, és una opció que en tantes altres ciutats catalanes esdevé fonamental a partir del 1350. Però l'interessant és

remarcar que també aquí és essencial el pes de la iniciativa senyorial. Per exemple, és l'abat de Ripoll qui procura que sigui la universitat olotina l'encarregada de percebre un dret de barra per tal de finançar obres públiques. I no només això, sinó que els diners recaptats per la institució municipal a través d'imposicions o censals s'oferien al rei per tal que aquest pogués recuperar alguns dels seus drets sobre la vila alienats poc abans! (pàg. 58-59). Finalment, durant el segle XV, els olotins, tot i la migradesa de les seves institucions, van saber utilitzar a favor seu les desgràcies del terratrèmol per reconstruir la vila en un nou emplaçament i fer possible el seu pas definitiu de la jurisdicció abacial a la del rei, amb qui sens dubte devia ser més fàcil o més còmode posar-se d'acord. És en efecte amb la col·laboració de la monarquia que s'institucionalitzà definitivament un govern consular, l'any 1400, i que els còsols olotins aconseguiren prerrogatives tan importants com la presentació dels candidats a lloctinent del veguer, que era la màxima autoritat judicial a la vila.

Em sembla que aquests dos exemples són prou significatius de l'interès d'un llibre de síntesi i divulgació històrica que, com he assenyalat, es basa en una exhaustiva recerca de primera mà i que, no cal dir-ho, renova completament la història d'Olot a l'època medieval.

Lluís To Figueras

Novetat

EL CATALANISME CONSERVADOR

El catalanisme conservador

Quaderns del Cercle, 12

El catalanisme, des dels seus orígens, ha estat un moviment plural, de tendències ideològiques i polítiques diferenciades. Deu autors ens aproximen, en aquest cas, al que ha estat el catalanisme conservador des dels integristes del segle passat als franquistes d'ahir.

Edició: Cercle d'Estudis Històrics i Socials de Girona